

Rättvisa visioner?

Kommuners visionsarbete ur ett rättviseperspektiv.

Abstract

Many Swedish municipalities create documents regarding their visions, ambitions and plans for the future. These documents display the strive many municipalities, cities and other areas have on ensuring their noticeability on the map, further enhancing their uniqueness compared to others. In the strive to achieve this, some values might be forgotten; especially those assuring justice and inclusion of every citizen in the visualised future municipalities. Therefore this study aims to see how a selection of the visional plans made by Swedish municipalities (based on a group division made by "Svenska Kommuner & Landsting") talks about the aspect of justice. Justice will in this case be defined as three of the arguments of what constitutes a just city – democracy, equity & diversity - made by Susan S. Fainstein (2012) in book with the same name. The municipalities studied using a normative method are Gotland, Valdemarsvik and Malung-sälen. In conclusion the study shows that the municipalities studied all talk about these three values in their visional plans but often lack a more substantial description of how to ensure these values.

Nyckelord: Visionsarbete, Kommuner, Demokrati, Mångfald, Rättvisa

Antal ord: 9 034 ord.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Inom- och utomvetenskaplig relevans	6
1.4 Normativ utgångspunkt.....	7
1.4.1 Begreppsförklaring och operationalisering.....	7
1.5 Metod och material	9
1.6 Problematisering av metod och material.....	11
1.7 Avgränsning.....	13
1.8 Disposition	13
2. Bakgrund.....	14
2.1 Visionsarbeten: kommunalpolitisk platsmarknadsföring	14
2.2 Kommunerna.....	16
2.2.1 Gotlands kommun.....	16
2.2.2 Valdemarsviks kommun	17
2.2.3 Malung-sälen kommun	17
3. Teori.....	17
3.1 Susan S. Fainsteins teori om den rättvisa staden	18
4. Resultat och analys	21
4.1 Demokrati	21
4.2 Rättvisa	24
4.3 Mångfald.....	25
5. Slutsats	27
6. Källförteckning	30
6.1 Sekundärkällor	30
6.1.2 Kommunernas visionsarbeten.....	31

1. Inledning

Att befästa sin plats på kartan har under senare tid blivit allt viktigare på många städers, kommuners och regioners agendor. Anledningarna till detta kan skilja sig åt och antingen handla om att locka turister och investerare till platsen (Syssner, 2012, sid. 10) eller kunna hävda sig i den konkurrens som råder (Syssner, 2012, sid. 12). I kommuners fall kan det till stor del även handla om att öka besöksnäringen eller i all sin enkelhet skapa en attraktiv miljö där kommunens både nuvarande och framtida medborgare vill bo och skapa sig en tillvaro. Konkurrensen kommuner emellan är tuff och det är främst viktigt för de mindre kommunerna att behålla sin befolkning, då en minskning av befolkningen genererar ett lägre skatteunderlag. Ett bibehållet skatteunderlag är av stor betydelse för att kommunen ska kunna finansiera politiska åtaganden (Syssner, 2012, sid. 23). Genom utarbetande av en visionsplan, marknadsför kommunen sig via olika visioner som lägger vikt på olika typer av värden, som exempel kan ses Valdemarsvik kommun som tidigt in i sitt visionsarbete fastställer sitt mål att bli ”Östersjöns ledande miljökommun” (Valdemarsviks Kommun¹) som tydligt kopplar an till hoppet om att vara bidragande till en hållbar framtid. Men dessa visioner är inte bara till för politiskt utomstående utan minst lika viktigt för styrande politiker. Josefina Syssner, författare till boken ”Världens bästa plats? Platsmarknadsföring, makt och medborgarskap” (2012), skriver följande i sin bok:

”Bilderna av kommunen, så som man vill att den ska uppfattas och vara, förväntas fungera som en gemensam målbild för alla som fattar beslut i kommunens namn. Det kommunala varumärket blir på så vis ett verktyg i en övergripande styrningsprocess.”

(2012, sid. 31)

Som Syssner framför är kommunernas visionsarbete en viktig ledstjärna i politikernas beslutsprocesser, samt att det influerar den politik som planeras genomföras i kommunen. Det är därför rimligt att krav bör ställas på dessa visionsarbeten utifrån olika aspekter; och kanske främst utifrån en rättvisaspekt som sätter medborgarnas väl i första rummet. Susan S. Fainstein knyter vidare an till just den aspekten om medborgarnas väl och representation i samhället i sin bok ”The Just City” (2010). Hon återger där bland annat hur

---

¹ Kommunens visionsarbete saknar både årtal när det skapades samt sidnumrering. Därav kommer alla källor som hänvisar till dokumentet att se ut på följande vis.

kapitalinvesteringar tenderar att finansiera nya utvecklingsprojekt snarare än att finansiera förbättringar av områden på nedgång (sid. 1) som kanske skulle främja medborgarna bättre. Det kan därför vara av vikt att ställa sig kritisk till vad det är kommuners visioner kan innebära för framtiden; är allt frid och fröjd eller kan det faktiskt vara så att i ambitionen att vara framåttänkande och inkluderande finns det trots allt grupper i samhället som hamnar utanför dessa framtidsvisioner.

Visionsarbetena beskriver en kommuns framtidsplaner och vilka platser samt miljöer det kommer att satsas på men genom ambitionen att skapa visioner för framtiden kan det istället hända att det skapas en mall för hur den ideala medborgaren i den framtida kommunen bör se ut (Syssner, 2012, sid. 88). Vilket måhända kan vara en grogrund för att människor som ej lever upp till idealet känner sig bortglömda.

Många kommuner har som ambition att jobba för ett inkluderande samhälle där alla har en plats, men frågan kvarstår ändå om alla faktiskt får en plats i visionerna. Hur mycket marknadsför man strävan efter att få ut långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden eller stöttar ungdomar vars drivkrafter inte är att skaffa sig en utbildning utan istället snabbt komma ut i arbetslivet - hur mycket ses det till det faktum att alla människor inte är ämnade för samma bana i livet? Hur man visualiserar sin kommun om ett decennium säger även något om i vilken riktning man förväntar sig att dess invånare ska röra sig. Därför är det av vikt att studera hur dessa kommunala visionsarbeten står sig ur ett rättviseperspektiv, för att se om samhällets olika grupperingar inkluderas likvärdigt i framtidens kommuner.

1.2 Syfte och frågeställning

Studiens ambition är att studera hur rättvisa inom platsmarknadsföring *bör* te sig samt kartlägga, med detta i åtanke, hur kommunernas visionsarbeten kan tänkas *rättfärdiga* detta värde eller ej. Ambitionen kommer att ta avstamp i en normativ aspekt, där visionsarbetena kommer att värderas utifrån en rättvisaspekt och således utifrån de krav som ställs antingen rättfärdigas eller ej. Rättvisaspekten kommer att avgränsas till tre av de grundstenar som Susan S. Fainstein (2010, sid. 5) menar utgör en rättvis stad². Dessa är enligt henne:

---

² Fainsteins studie är gjord på städer och således är de grundstenar hon använder sig av baserade på det hon funnit vara återkommande fenomen inom just städer. Detta till trots anser jag detta vara en lämplig teori, då teorin är så pass allmän att den även kan användas till andra platser än enbart städer.

demokrati, rättvisa och mångfald³. Studiens syfte är således att klargöra hur de berörda kommunernas visionsarbeten förhåller sig till denna definition av vad som utgör rättvisa.

För att kunna uppnå syftet för studien krävs följaktligen en frågeställning som arbetet kan struktureras utefter:

Hur förhåller sig svenska kommuners visionsarbeten till aspekten om skapandet av en rättvis plats?

Det är av vikt att klargöra frågeställningens innebörd samt redogöra för vissa av de begrepp som hänvisas till. Hur, syftar i detta fall till den normativa aspekten och därmed till värderandet av visionsarbetena och därmed även grunden för huruvida de kan rättfärdigas eller ej. Vad som utgör skapandet av en rättvis plats kommer som tidigare nämnts att utgå från hur Susan S. Fainstein definierar demokrati, rättvisa och mångfald i sin bok ”The Just City” (2010). Av vikt är även att klargöra att när det talas om svenska kommuner i frågeställningen gäller det inte alla Sveriges kommuner, utan endast ett urval (mer om denna urvalsprocess går att hitta i avgränsningsavsnittet).

1.4 Inom- och utomvetenskaplig relevans

Forskning har tidigare genomförts om platsmarknadsföring och problematiken som finns kring platsers ambitioner till förnyelse och åsidosättandet av andra värden likväl som utarbetandet av kommuners visionsarbeten. Genom en snabb sökning bland publicerat material går det ej att finna någon uppsats som kombinerar dessa tre infallsvinklar, vilket bidrar till att ge detta uppsatsämne inomvetenskaplig relevans. Studien kommer även att ha en kumulativ ambition då den, bland annat, kommer att ta avstamp i tidigare forskning (Teorell, Svensson, 2013, sid. 18f).

Utomvetenskapligt, har denna studie en inverkan på ett brett spann av intressenter då den berör både kommuners befolkning, dess politiker samt de konsulter som bidragit till visionsplanen (om den ej är utarbetad av kommunstyrelsen det vill säga). Studiens syfte är även det något som kan vara relevant utöver dessa beröringsgrupper då det i grund och botten

---

³ Författarens egen översättning från engelska till svenska. I Fainsteins original benämns de istället: Democracy, Equity and Diversity.

handlar om huruvida svenska kommuner skapar visionsarbeten, vilket de sedan baserar sin framtida politik på, som kan anses vara inkluderande och rättfärdigande ur en rättviseaspekt (Teorell, Svensson, 2013, sid. 18). Uppsatsen bidrar även till samhällsdebatten på så vis att den berör kommuners visioner för framtida politiskt agerande (Esaiasson, Giljam, et.al. 2012, sid.31).

1.5 Normativ utgångspunkt

En oundviklig underliggande aspekt av denna studie kommer vara vad det är som kan anses utgöra en rättvis plats samt vad det är som utgör rättvisa i detta sammanhang. Det är därför av vikt att delvis ge en tydlig begreppsförklaring samt delge hur begreppet sedermera kommer att operationaliseras, för att säkerställa att studien mäter det som avses och på så vis stärka dess validitet (Teorell, Svensson, 2013, sid. 55ff).

1.5.1 Begreppsförklaring och operationalisering

I sin bok ”Normativ metod, Att studera det önskvärda” (2006) påvisar Björn Badersten att ett värde i sig är själva utgångspunkten för hur man ska ta sig an att besvara en normativ fråga; hur något bör vara och således hur detta i sin tur kan rättfärdigas (Sid. 22). Så i ljuset av detta, hur kan man förklara ett värde så som rättvisa (i bemärkelsen rättvis stad/plats) och vidare rättfärdiga dess beskrivning. Det är rimligt att hävda att rättvisa i sig själv, kan omfatta en rad olika fenomen och att begreppsinnehållet således är väldigt litet (Badersten, 2006, sid. 87). För att förenkla denna kartläggning samt säkra dess validitet kommer därmed begreppsinnehållet att öka för att generera ett minskat begreppsomfång. Istället för att enbart tala om rättvisa kommer det i fortsättningen att benämnas *rättvisa avsett platsmarknadsföring*⁴. Med denna ändring minskas således den teoretiska förklaring som ges av begreppet och stärker vidare dess koppling till den empiri studien ämnar använda (Teorell, Svensson, 2013, sid. 59). *Rättvisa avsett platsmarknadsföring* kommer att operationaliseras via de tre grunder Susan S. Fainstein hävdar utgöra en rättvis stad. Operationalisering kommer därför att ske genom hur väl de studerade kommunerna uppfyller de krav Fainstein ställer på de tre aspekterna; demokrati, rättvisa och mångfald (se vidare resonemang i teoriavsnittet).

---

⁴ För att förtydliga; begrepp och värde kommer i de fall rättvisa eller rättvisa avsett platsmarknadsföring diskuteras, att användas synonymt.

För förståelsen av undersökningen är det av vikt att även beskriva vad det är som avses med platsmarknadsföring. För detta ändamål kommer Josefina Syssters beskrivning av detta fenomen, som delges i hennes bok "Världens bästa plats? Platsmarknadsföring, makt och medborgarskap" (2012), att användas. Den lyder:

" [...] platsmarknadsföring är ett långsiktigt, strategiskt arbete som syftar till att förändra, förbättra eller förstärka bilden av en plats." (Sysster, 2012, Sid. 11)

Valet av denna definition är på grund av att den går väl hand i hand med hur en kommun ska kunna tänkas definiera sitt visionsarbete. Man ämnar efter att på lång sikt stärka sitt varumärke genom att antingen förbättra redan existerande platser inom kommunen eller förändra och skapa nya möjligheter för kommunen. Därav kan det vara rimligt att likställa visionsarbetena med kommunernas sätt att marknadsföra sig själva, det vill säga deras version av platsmarknadsföring.

Således finns det två huvudsakliga värden som kommer vara av användning för studien och för att ytterligare sätta dessa två i en kontext är det viktigt att klargöra hur de förhåller sig till varandra. Följaktligen kommer det därför att klargöras vad som menas med så kallade intrinsikala värden och "extrinsic values"- finns ej ett bra begrepp att översätta detta till på svenska (Badersten, 2006, sid. 26).

De värden som kan anses ha ett egenvärde och följaktligen vara goda i sig benämns intrinsikala värden. Således är de dessutom ej beroende av yttre omständigheter och konsekvenser för att kunna anses goda (Badersten, 2006, sid. 25). En klassificering av studiens två värden skulle ganska snabbt placera rättvisa bland de intrinsikala värdena. Men går det verkligen att hävda att rättvisa alltid är ett gott värde som kan ses bortom sina konsekvenser? Uttryck som "ett öga för ett öga" för tankarna till en mer skev bild av vad rättvisa faktiskt kan innebära. Således är det kanske inte fullt ut rätt att hävda att rättvisa är ett intrinsikalt värde, men i jämförelse med vad extrinsic values innebär kan denna klassificering anses rimlig. Extrinsic values är den benämning på de värden som innefattas av beskrivningen att de avses goda endast i samband med något annat värde som kan uppfattas som gott (Badersten, 2006, sid. 26). I enlighet med detta är det mer rimligt att säga att platsmarknadsföring är ett extrinsic value, än ett intrinsikalt. Detta då platsmarknadsföring

kan vara ett värde som verkar för marknadsföringen av vissa platser och grupper av medborgare, men samtidigt vara exkluderande för andra som ej kan anses vara något som kan anses gott. Medan det i samband med något annat, exempelvis rättvisa kan anses gott.

1.6 Metod och material

För att uppnå syftet med denna studie har valet fallit på att använda sig av en normativ metod. En normativ metod (av vilken det finns olika varianter) har ett huvudsakligt syfte att studera frågeställningar som berör ett önskvärt tillstånd och hur detta kan rättfärdigas (Badersten, 2006, sid. 7).

Utgångspunkten för undersökningen kommer att vara i en normativ analys, då det för att syftet ska bli uppnått krävs att en värdering av visionsarbetena genomförs. Som nämnts tidigare kommer det via teorin förklaras hur en rättvis platsmarknadsföring *bör* te sig samt huruvida de valda kommunernas visionsarbeten kan tänkas *rättfärdigas* i ljuset av detta eller ej (Badersten, 2006, sid. 38).

Badersten beskriver vidare i sin bok (2006) att det går att urskilja tre olika angreppssätt för en vetenskaplig normativ analys: Normativ Begreppsanalys, Normativ Givet Att-analys samt Normativ Analys I Egentlig Mening (Badersten, 2006, sid. 42f). En utförlig redogörelse av dessa tre kommer ej att genomföras, utan det kommer endast att klargöras vilken som kommer att utgöra den normativa metoden och varför. Men det är viktigt att ha i åtanke hur den normativa begreppsanalysen kan tänkas utgöra en grund för de övriga två angreppssätten. Vilket håll analysen än fortsätter åt är det viktigt att ha en grund som utgörs av tydligt preciserade värden, vilket utgör ett tydligt inslag i den normativa begreppsanalysen (Badersten, 2006, sid. 43, 49).

Metoden kommer att ta formen av en Normativ Analys I Egentlig Mening. Med detta menas att utgå från en tydligt klargjord värdegrund för att sedermera kunna rättfärdiga ett visst typ av tillstånd. Det grundar sig i att argumentera för ett tydligt normativt ställningstagande eller som Badersten uttrycker det ”[...] att argumentera för ett tydligt värdespecifikt svar på en *bör-fråga*.” (2006, sid. 47). Detta knyter väl an till den teori som används för att analysera den valda empirin. Fainstein har en tydlig åsikt om vad det är som utgör rättvisa avsett stadsutveckling – vilket i detta fall kommer att utgöra värdegrunden - samt framför i sin bok

olika argument för hur detta normativa ideal är rättfärdigat. Det som dock utgör en intressant aspekt är huruvida detta normativa ideal även kan tänkas genomsyra kommunernas visionsarbeten och således kan rättfärdiga dessa ur en rättvisesynpunkt. Men det är även viktigt att problematisera det normativa idealet (Badersten, 2006, sid. 49), vilket i detta fall kommer att göras med utgångspunkt i definitionen av platsmarknadsföring (se begreppsavsnittet) samt hur visionsarbetena tar hänsyn till politiska värden (se bakgrund).

Den utvalda empirin i sin tur består av tre olika kommuners visionsarbeten för 2025, där de beskriver kommunens strävan och mål för kommande år. Det som förenar dessa tre kommuner och ligger till grund för urvalet är att de alla klassificeras som *Turism- och besöksnäringkommuner* av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, 2016). För att kunna klassificeras som en sådan kommun bör man således uppfylla följande krav:

”Kommuner där antalet gästnätter på hotell, vandrarhem och campingar överstiger 21 per invånare eller där antalet fritidshus överstiger 0,20 per invånare.” (ibid)

Valet av just denna typ av kommuner, grundar sig på hypotesen om att dessa kommuner tydligare än andra försörjer sig just på turistnäringen och har en tydligare intressant än andra kommuner för sina visionsarbeten. De kommuner som kommer att studeras är följande: Gotland, Valdemarsvik och Malung-Sälen (för vidare resonemang kring valet av just dessa kommuner se avgränsning).

Grunden för val av teori baseras på att den presenterar en intressant motpol till visionsarbetena. Visionsarbetet som kan ses som en presentation av mer ytliga värden, vilka ligger mer i linje med platsmarknadsföring, ställs i och med denna teori mot mer moraliska värden vilket kan bidra till en intressant slutsats. Valet av att studera just kommuner föll på att de ter sig som ett relativt outforskat område till skillnad från städer som snarare mer frekvent tycks förekomma i denna kontext. Samt att deras visionsarbeten utgör ett ytterst intressant material att studera, då det är så förenligt med kommunernas politiska åtaganden. De olika metodologiska vägval som görs under studiens gång samt hur resultatet och analysen tar form kommer att klargöras för samt understödjas i syfte att skapa intersubjektivitet (Teorell, Svensson, 2013, sid. 54). Innebörden av intersubjektivitet är att den information och tankegång som presenteras under studiens gång ska vara tillgänglig och förståelig för alla som

läser den och inte enbart för mig som dess författare (Badersten, 2006, sid. 75). Två övergripande krav för att uppnå intersubjektivitet är kritiserbarhet och reproducerbarhet (Badersten, 2006, sid. 75f) och det är således en ambition att under studiens gång uppfylla båda dessa. För att uppfylla kravet om kritiserbarhet kommer alla slutledningar som görs tydligt argumenteras för samt understödjas av diverse exempel eller citat från det empiriska materialet för att undvika att det framstår som att det endast baseras på subjektivt tyckande. Reproducerbarhet kommer att uppnås, som tidigare nämnt, via att tydligt argumentera för och skildra de metodologiska vägval som görs samt problematisera och argumentera för att de empiriska och teoretiska material som används samt den frågeställning som ställs är befogade (Badersten, 2006, sid. 76).

1.7 Problematisering av metod och material

Det som kan te sig problematiskt under arbetets gång samt med detta val av metod är att det inte alla gånger tydligt kommer att framgå i empirin om visionsarbetet tar hänsyn till mångfald och demokrati. Detta innebär att vissa slutledningar om hur värdena demokrati och mångfald tar sig till uttryck kommer att ske på latent nivå. Innebörden av detta är att materialet stundtals kan komma att läsas mellan raderna i syfte att komma åt det gömda (Esaiasson, Giljam, et.al. 2012, sid. 271). För att undvika förekomsten av godtycklighet, kommer analysen att underbyggas och stödjas med citat i så stor mån som är möjlig.

Visionsarbetena har även väldigt olika typer av utformning, samt varierar mycket sinsemellan när det kommer till antal sidor. Vissa är skapta i tydligare punktform, andra i flytande text samt att det även förekommer de som är utformade som en broschyr. Visionerna är dessutom skapade olika årtal – även om de alla har samma ”slutår” – och kan belysa ämnen som ter sig väldigt aktuella just då, men som kanske utkonkurreras på uppmärksamhet av något annat ämne vid en senare tidpunkt. Vem visionen är skriven till/för kommer visa sig när materialet studeras och kan även ha haft klar betydelse för utformandet. Beroende på vem som är den tilltänkte intressenten kan olika ambitioner tänkas få olika stort spelrum; det kanske finns saker som är viktigare att trycka på om visionen riktar sig till investerare snarare än turister. På grund av att de är så olika till utformning kan en jämförelse vara svår genomförd. Men då detta inte är studiens främsta ambition, känns det ej som ett stort problem.

När Susan S. Fainstein beskriver hur städer bör arbeta kring rättvisa, demokrati och mångfald skapar hon nästintill ett ideal för den rättvisa staden. Det som kan vara problematisk med att utgå från Fainsteins ideal är att de krav som ställs (se teoriavsnittet) kan te sig svåruppnåeliga bland annat på grund av kommuners olika tillgång till resurser, vilket bidrar till att uppfylla alla krav fullt ut således kan te sig utopiskt. Då studiens syfte ej är att se om kommunerna uppfyller alla kraven som ställs utan snarare att se hur de förhåller sig till de olika aspekterna, kan problemet anses vara av mindre karaktär även om det fortfarande är en intressant problematik värd att belysas. Det bör även nämnas att dessa värden som Fainstein förespråkar är hennes subjektiva bild av ett önskvärt tillstånd. Detta normativ är således inget allmänt antagande.

Fainsteins teori är från början skapt för städer, där hon applicerar sina resonemang på stadsutvecklingen av Amsterdam, New York och London (Fainstein, 2010, sid. 6). Även om min personliga åsikt är att teorin vidare kan appliceras på andra platser behöver inte detta vara en åsikt som är vedertagen. En tydlig problematik kring vad som brukar kallas ”resande begrepp” blir således intressant att beakta. När man talar om resande begrepp brukar det diskuteras huruvida hänsyn tas till begreppsinnhållet när man sätter begreppet i en ny kontext än vad som tidigare var ursprunget (Badersten, 2006, sid. 92). Följaktligen kan det finnas en risk att denna teori tagen ur sin kontext, inte längre är tillämpbar men eftersom den i detta fall har använts som ett ramverk och kompletterats med övriga teorier kan detta problem tänkas ha blivit överbryggat. Ytterligare något av vikt att nämna gällande begreppen är att två olika definitioner av rättvisa kommer att vara genomgående i denna uppsats, då dessa båda har översatts – författarens egna översättning – från de engelska orden just och equity. Men ambitionen är att det tydligt ska framkomma vilken variant av rättvisa det är som används i de olika avsnitten.

Ytterligare en aspekt som är viktig att problematisera är hur jag som författare påverkar den studie som genomförs. Det kan finnas en chans att man låter sin förkunskap eller ståndpunkt i ett ämne, färga den kunskap som presenteras (Badersten, 2006, sid. 76). För att undvika detta, kommer som tidigare nämnts, alla vägval och slutledningar som görs att argumenteras för samt problematiseras. Men det är även viktigt att klargöra, på grund av att undersökningen dels använder en normativ metod och utgår från ett tydligt normativ ställningstagande om ett idealt tillstånd, hur jag som författare förhåller mig till detta. Personligen anser jag Fainsteins idéer är önskvärda för hur en stad (eller annan plats) utformas, men anser även samtidigt att

det är viktigt att problematisera de krav hon ställer; allt är inte så pass svart på vitt att det fungerar att fullt ut applicera i praktiken även om det teoretiskt skulle te sig som önskvärt. Valet av att använda Fainsteins argument som teori föll på att de presenterar en intressant utgångspunkt att studera platsmarknadsföring och framtida kommunala visioner utifrån, som sedermera resulterar i politiska handlingsplaner, snarare än att dess praktiska hållbarhet ska testas. Således bör det avslutningsvis tydliggöras att jag ansluter mig till Fainsteins idéer, men det är inte på grund av detta som de används som teori utan på grund av att den är en lämplig för analys av det empiriska materialet och så även för studien som helhet.

1.8 Avgränsning

Studien besitter delvis en generaliserande ambition på det vis att den ämnar belysa kommuners arbeten kring utformandet av en rättvis och inkluderande plats. Om majoriteten av de granskade kommunernas visionsarbeten skapas med dessa aspekter i åtanke eller ej, kan det mycket väl ge bild av om vad vi teoretiskt sätt kan förvänta oss av övriga turistkommuner samt att det kan vara en god utgångspunkt för att senare kunna genomföra en mer omfattande studie. Till trots att studien har denna delvis generaliserande ambition går det ej att studera alla Sveriges 290 kommuners (SKL, 2015) visionsarbeten, samt att det inte heller finns en garanti för att alla kommuner har en plan för just 2025 eller en plan överhuvudtaget. Med tanke på tidsramen för denna uppsats inriktades fokus på de kommuner som räknas som *Turism- och besöksnäringkommuner* av Sveriges Kommuner och Landsting, som totalt utgörs av en grupp på tjugo kommuner (SKL, 2016), där tre valdes ut för att bilda materialet. Anledningen att det är just dessa tre kommuners visionsarbetens som kommer att utgöra empirin för studien beror till största del på att det enbart var ett fåtal av de tjugo turistkommunerna som hade ett längre eller mer utförligt visionsarbete, resterande hade främst ett fåtal punkter på sin hemsida.

1.9 Disposition

Den disposition som tar form för denna uppsats till en början, ger stort utrymme för begreppsförklaring samt metod och material, och problematiseringen av den. Detta för att mycket av det som skrivs i dessa avsnitt ligger till grund för resterande text i uppsatsen.

Stort utrymme kommer även att ges till teorin; delvis på grund av det teoretiska ramverket och dess tre delar samt vidare de tolkningar som görs av dessa delar. Tolkningarna som görs

grundar sig på att hitta övergripande drag i Fainsteins argument som sedan kan ses i ljuset av andra teorier.

Längden på resultat- och analysdelen utgörs av hur mycket det går att finna exempel på hur materialet (visionsarbetena) förhåller sig till teorin.

2. Bakgrund

För att tydligare kunna göra en koppling mellan platsmarknadsföring, kommunala visionsarbeten och vikten av det hela känns det rimligt att presentera någon form av bakgrund till ämnet, kanske främst i ett syfte att tydligare sätta in läsaren i varför detta är ett ämne av vikt att studera. En beskrivning av hur kommunernas visionsarbeten är utformade och vilka olika beståndsdelar det kretsar kring kommer även det att skildras nedan, med avsikten att redogöra för materialet analysen utgår från.

2.1 Visionsarbeten: kommunalpolitisk platsmarknadsföring

Genom att göra den likställning av platsmarknadsföring och kommunala visionsarbeten som gjorts (se begreppsavsnittet) går det snabbt att urskilja att det som tidigare enbart var marknadsföring nu övergår till politik. Många av de visionsarbeten som utgör diskursen för denna studie beskriver hur dessa arbeten är den målbild man vill styra sin kommun efter. Gotlands kommun skriver bland annat i sitt visionsarbete:

”Visionens främsta syfte är att tala om vilken plats vi vill skapa och vara vår interna ledstjärna för vår utveckling, den ska ge oss livskraft.” (2008, sid. 6)

Som går att utläsa i ovanstående citat blir visionsarbetet en målbild att sträva efter vilket, som tidigare nämnts inledningsvis, gör det viktigt att ställa mer krav på arbetet utöver att det ska vara god marknadsföring för kommunen. Många kommuner har ofta särdrag som utmärker dem bland andra; ett fantastiskt kustläge, närhet till naturen eller ett händelserikt centrum för att ge några exempel. Dessa särdrag kan med stor fördel användas som varumärken för att presentera den bild av kommunen man vill att andra ska ta del av och lockas av, ett exempel kan bland annat ses i Valdemarsviks kommuns visionsarbete som redan på framsidan proklamerar hur man är *”I balans med naturen”* (Valdemarsviks kommun). Dessa

varumärken blir således bilden utåt för kommunen och skapar ett ideal att sträva efter samt en del av den målbild kommunen ämnas bli styrd i enlighet med (Syssner, 2012, sid. 31).

Kopplingen mellan visionerna för framtiden och en politisk handlingsplan blir extra tydlig när man börjar tala om kommuners visionsarbeten som en form av metastyrning, vilket innebär att de är formade för att kunna fungera som ett ramverk för olika beslutsprocesser inom kommunen. Detta underlättar styrningen av besluten och bidrar till att alla olika verksamheter inom kommunen som är delaktiga i dess utformning kan fatta beslut i enlighet med de gemensamma visionerna (Syssner, 2012, sid. 29). Återigen blir det uppenbart hur stor roll innehållet i visionsarbetena spelar samt vikten av vilka budskap som medvetet eller omedvetet sprids via dem.

En problematik som är värd att belysa när det kommer till visionsarbetena är vem som är den tilltänkte intressenten och vilka grupper som ej representeras eller får plats i det framtida visionsarbetet. Syssner hävdar att platsmarknadsföringens mottagare ofta är en spretig skara och att det fokus kommunerna har ej enbart behöver sträcka sig i en riktning, utan att det existerar både en yttre och en inre dimension. I den yttre dimensionen innefattas intressenter som kan tänkas bidra till att skapa ett starkt varumärken för kommunen samt lockas av och vidare driva på de visioner kommunen presenterar. Exempel på sådana intressenter kan bland annat tänkas vara investerare, turister och möjliga handelspartners (Syssner, 2012, sid. 14). Den inre dimensionen innefattar istället de egna medborgarna, med ett syfte att skapa gemenskap och för dem en känsla av tillhörighet till kommunen (Syssner, 2012, sid. 14). Att skapa tillhörighet kan vara en viktig del i byggandet av en attraktiv kommun, då det har visat sig att de medborgare som inte känner en stark platstillhörighet sällan engagerar sig för att bevara eller bidra till kommunens utveckling (Syssner, 2012, sid. 78).

Men det är samtidigt även viktigt att komma ihåg att kommunen har övriga åtaganden att ta hänsyn till förutom att endast se till de yttre och inre dimensionerna. Man är dessutom ansvarig för kommunens ekonomiska fortlevnad och att hänsyn tas till olika sociala aspekter såsom jämställdhet, integration samt förverkligar en god samhällsutveckling (Syssner, 2012, sid. 27).

2.2 Kommunerna

De studerade kommunernas visionsarbeten skiljer sig, som tidigare nämnts, ganska mycket åt i termer av dess utformning. Därav kommer kommunernas visionsarbeten inledningsvis att sammanfattas; har den en viss typ av utformning (exempelvis mycket text, lite bilder eller det omvända), har kommunerna angett några specifika mål eller arbetsområden samt huruvida de har en uttalad vision att skapa sina mål i enlighet med.

2.2.1 Gotlands kommun

Gotlands kommun presenterar ett väldigt genomarbetat visionsarbete, uppdelat efter syfte och bakgrund, vad som utgör visionen, vilka övergripande mål man har och hur de ska uppfyllas samt en redogörelse för målbilder och strategier (Gotlands kommun, 2008, sid. 3). Det har även skapats ett program kallat Regionala Utvecklingsprogrammet (RUP) med syftet att fungera som en utgångspunkt för den övriga utvecklingen av kommunen (Gotlands kommun, 2008, sid. 5). RUP är ett styrdokument och består av ett antal mål som således ska vara vägledande för kommunen (ibid).

Kommunens arbete utgår från visionen:

”Gotland är Östersjöregionens mest kreativa och magiska plats präglad av närhet, hållbar tillväxt och fylld av livslust.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 6)

Man har således i enlighet med ambitionen att förverkliga detta satt upp fem övergripande mål, som ska vara uppnådda år 2025. Målen kan citeras på följande vis:

- ”Minst 65 000 invånare bor på Gotland.
- Gotlänningarnas välstånd tillhör de bästa i landet.
- Gotland är den naturliga mötesplatsen i Östersjöregionen.
- Gotlänningarna har bra hälsa och mår bäst i landet.
- Gotland är en världsledande ö-region i miljö- och klimatfrågor.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 6)

I anslutning till dessa mål följer sedan ett avsnitt där alla målen operationaliseras för att i ett framtida skede kunna utvärderas enligt faktiska termer.

2.2.2 Valdemarsviks kommun

Visionsarbetet för Valdemarsviks kommun är relativt kortfattat och utgår från sju sidor (exklusive framsida) som utgörs av sex olika så kallade ”delbilder” med olika målinriktade överskrifter som följs av en kortare förklarande text. Dessa sju överskrifter riktar sig till, vad som kan tolkas som, olika målbilder för kommunen. Följande nämns:

1. ”Östersjöns ledande miljökommun.”
2. ”En plats där alla kan växa och trivas.”
3. ”En upptäcktsresa bland miljöer och människor.”
4. ”En naturlig arena för aktiv livsstil.”
5. ”En plats i världen att vara stolt över.”
6. Ett näringsliv med självförtroende.”
7. ”I balans med naturen.” (Valdemarsviks kommun, passim)

2.2.3 Malung-sälens kommun

Detta gemensamma visionsarbetet för Sälens och Malung är även det ett väl genomarbetat dokument. Inledningsvis delges kommunplanen för år 2025, samt de förutsättningar man har som utgångspunkt och de utmaningar man står inför (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 3f) för att vidare beskriva fyra olika områden där fokus kommer att ligga (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 10ff). Dessa fyra fokusområden är: Strukturell utveckling och samhällsbyggnad, Kompetensförsörjning, Växande och Lärande samt Valfärd och omsorg (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 1). Det delges även inledningsvis att visionsarbetet innehåller en arbetsmodell med syftet att skapa ett balanserat samspel mellan tillväxtpolitik och anpassningspolitik. Denna modell är skapat av Josefina Syssner, men det framgår ej om det är en modell Syssner har utarbetat till kommunen eller om modellen är hämtad från en av hennes studier (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 8).

3. Teori

Teorin för denna studie som tidigare framgått kommer att utgå från argument som presenteras av Susan S. Fainstein i hennes bok ”The Just City” (2010), som redogör för vilka aspekter som hon anser vara grunderna för att vara en rättfärdig stad. Hon presenterar i boken fyra olika grunder för skapandet av rättfärdighet och delger sedan ett antal understående mål i kampen om att uppnå dessa värden.

Dock kommer endast tre av dessa värden att användas för denna studie och de tre valda värdena är *demokrati*, *rättvisa* och *mångfald*. På grund av att dessa tre som främst varit av intresse att analysera empirin utifrån. Det fjärde värdet problematiserar enbart spänningarna mellan de första tre (Fainstein, 2010, sid. 23). Dessa tre värden inkluderade i Fainsteins resonemang kommer att utgöra ett teoretiskt ramverk som sedan kommer att tolkas för att tydligare kunna appliceras på materialet, då hennes resonemang till viss del ter sig relativt specifikt. Detta troligtvis med anledning av resonemanget är skapt för utformande av konkret stadsplanering och det är således därför det behöver vidgas något för att kunna anpassas till vad som enbart är visioner. För att tolkningarna av värdena ej ska bli godtyckliga kommer den bland annat att understödjas av en redogörelse som görs av Bo Lindensjö i demokratiutredningens andra forskarvolym: ”Demokrati och medborgarskap” (SOU, 1999:77) samt en som görs av Iris Marion Young i hennes bok ”Inclusion and Democracy” (2010). Något som bör nämnas är att definitionen av rättvisa vidare ej kommer att stödjas av någon av de ovanstående eller annan teori. Detta på grund av att ingen teori lämplig för den valda tolkningen av rättvisa gick att finna.

3.1 Susan S. Fainsteins teori om den rättvisa staden

Med *demokrati* menar Fainstein på hur planer på hur staden ska förändras ska skapas i samråd med de människor som planen kommer att beröra, även om dessa människor i sin tur ej har ensamrätt till platsen, samt att om en grupp ej direkt kan delta i en beslutsprocess ska det finns en representant som för deras talan. Likväl planering av tidigare obebodda/glest befolkade områden ska ske i samråd med de som bor i angränsade områden i form av samråd med en representant (Fainstein, 2010, sid. 175).

Det jag ämnar fokusera på gällande demokratiaspekten är graden av deltagande, vilket kan uppfattas som en gemensam nämnare för ovanstående förklaring som Fainstein ger. Ambitionen är att se hur pass mycket medborgarna har kunnat påverka visionsarbetet och om det finns ett tydligt samspel mellan medborgare och kommunledning i framtagandet av planen. Deltagaraspekten i demokratiska processer är något som hänvisas till när Iris Marion Young i sin bok (2000) ska förklara vad som utgör en deliberativ demokrati⁵ (sid. 22f). Det är således hennes definition av detta som kommer att användas för att ytterligare stärka

---

⁵ Författarens egen översättning från engelska till svenska. I Youngs original benämns begreppet istället: The Deliberative Model.

tolkningen av Fainsteins krav på demokrati. Med deliberativ demokrati förutsätts att alla åsikter rörande vad som är goda politiska beslut och ej är subjektiva, samt att det som utgör den rådande politiken bör vara den åsikt flest människor via diskussion kan tänkas ansluta sig till (Young, 2000, sid. 22). Young fortsätter med att tydliggöra hur deliberativ demokrati endast kan te sig legitim om de som berörs av de politiska besluten innefattas i diskussionen kring dess framkomst och verkställande (Young, 2000, sid. 23). Således blir det tydligt att se hur det är av vikt att se huruvida medborgarna i kommunen har kunnat påverkat framtagandet av visionsarbetena.

I sitt krav på *rättvisa* påvisar Fainstein vikten av att alla nybyggen som genomförs ska kunna erbjuda boendemöjligheter till de som har en inkomst under medianinkomsten, samt ha en ambition att fortleva och därför ersättas av andra boendemöjligheter för låginkomsttagare om den första möjligheten försvinner. Hon menar vidare på att varken företag eller hushåll får tvångsförflyttas med syftet att kunna skapa balans eller ekonomisk tillväxt. Skulle detta trots allt ske, i vissa särskilda undantagsfall är förflyttning okej, ska de förflyttade ges kompensation i form av likvärdigt attraktiv placering som den plats man tvingades flytta från. Om kommersiell utveckling förekommer ska den i första rummet gynna lokala småföretagare och projekt som berör ekonomisk utveckling ska i första rummet ta hänsyn till de anställdas intressen. Vid genomförandet av större projekt ska krav ställas på dem att de ska gynna låginkomsttagare genom bland annat ge provisioner till sina anställda samt att dessa projekt ska granskas ut i detalj. Transportmöjligheter inom kommunaltrafiken ska vara både lättillgänglig och billig då det oftast är låginkomsttagare som till största del är beroende av den. Skulle det dock så vara att kommunaltrafiken ej går att utnyttja och att bil istället måste användas anser Fainstein att låginkomsttagare ska rabatteras kostnaden. Hon ställer slutligen även krav på de som är ansvarig för att ta fram utvecklingsplanerna – hon menar på att de är ansvariga för att se till att planeringen av platser inte enbart gynnar de som redan har det bra ställt utan aktivt bidrar till att skapa mer jämställda lösningar (Fainstein, 2010, sid. 172f).

Mycket av det ovanstående handlar om mer specifika byggnads-/förändringsprojekt än vad som kan tänkas förekomma i visionsarbetena. Med det som dock kan – och kommer att – användas är Fainsteins, som jag anser, drivande ambition att gynna låginkomsttagare. Därav kommer jag att vidare granska hur visionsarbetena talar om ekonomisk ojämlikhet bland sina medborgare. Är ekonomisk ställning något som tas hänsyn till genom att skapa platser som är gratis att besöka men ändå bidrar med kultur, nöje eller utbildning. Finns det en risk att via

utveckling av kommunen utesluta vissa grupper genom att enbart sträva efter att skapa rum som exkluderande eller bostadsrättigheter som är exklusiva med höga räntor för att locka till sig en viss typ av människor?

Avslutningsvis talar Fainstein om *mångfald*. För att uppnå mångfald ska inget hushåll behöva flytta på sig och klusterbildning ska gynna inkludering snarare än att bidra till diskriminering. Allmänna ytor ska vara av varierande sort – med ambitionen om att grupper med olika livsstilar ej ska behöva innehåva samma ytor - och vara lättillgängliga, samt att gränserna mellan geografiska rum i staden ska vara luddiga. Fainstein anser att offentliga myndigheter bör vara ansvariga för att kompensera grupper av människor som historiskt blivit systematiskt utsatta för utanförskap. Kompensationen ska ske i form av bland annat förbättrade jobb- och boendemöjligheter, samt utbildning (Fainstein, 2010, sid. 174).

Angående mångfald är det främsta jag vill ta fasta på när Fainstein talar om att det är viktigt att sudda ut gränser mellan olika delar av staden (kommunen) samt att det är viktigt att skapa allmänna ytor som alla har/känner sig ha samma rätt till. Men vidare även se huruvida kommunen har någon uttalad ambition av att jobba med mångfaldsimplicering samt hur de olika visionsarbetena specifikt tar hänsyn till etnicitet, kön, klass och ålder. När Lindensjö redogör för mångfald i ”Demokrati och medborgarskap” (1999) talar han om det i aspekten mångkulturell demokrati (Lindensjö i SOU 1999:77, sid. 24). Genomgående i detta avsnitt resoneras det kring vad det är som utgör lika rättigheter och möjligheter samt vilka är det man pratar om när det hänvisas till minoritetsgrupper i samhället. Ett citat som fångar denna studies ambition kring granskande av mångfald och dess implementering är följande:

”Moderna demokratier förutsätter universellt, likformigt medborgarskap. Oavsett kön, klass, religion, etnicitet social eller kulturell identitet tillerkänns alla medborgare lika rättigheter. Vår offentliga identitet är jämlikar och staten betraktar oss så. Vad annat kan respekt för människor som jämlikar vara än lika rättigheter för alla? Ingen har rätt till mer, ingen behöver godta mindre. Enhetligt medborgarskap ger alla grundläggande välfärd och säkerhet samt – i liberala demokratier – lika frihet att välja livsplan och identitet.” (Lindensjö i SOU 1999:77, sid. 24)

Det ovanstående citatet tar fasta på hur människor, oavsett vad som än må skilja dem åt, alla har rätt till rättigheter och grad av självförverkligande. Således kommer materialet att analyseras utifrån hur väl kommunerna tar hänsyn till alla medborgare som jämlikar i sina visionsarbeten samt redogör för arbete kring jämställdhet. Mångfaldsimplicering ska ske med ambitionen att alla kommunens medborgare ska vara jämlikar.

4. Resultat och analys

För att göra detta avsnitt mer överskådligt kommer en uppdelning att ske där det teoretiska ramverket kommer ligga till grunden för detta avsnitt. Således kommer demokrati, rättvisa och mångfald utgöra tre separata delar där exempel på hur visionsarbetena förhåller sig till dessa värden kommer att fylla rubrikerna. En problematik som det bör reserveras för är att det ej kommer att kunna garanteras en jämn fördelning mellan de studerade kommunerna sett till givna exempel; detta beror helt på vad som går att utläsa av materialet.

4.1 Demokrati

Inledningsvis för att studera deltagandaspekten av demokrativärdet kan det vara rimligt att se till hur visionsarbetena tagit form och om det sedermera går att se huruvida kommunens medborgare varit delaktiga i utformningen. Beroende på vad som går att utläsa ur materialet, kommer detta antingen att uppfylla eller försumma Fainsteins krav på medborgerligt deltagande (Fainstein, 2010, sid. 175) som även är något Iris Marion Young lägger vikt vid (Young, 2000, sid. 23).

I Gotlands kommuns visionsarbete går det att utläsa att ungefär hundra personer uppdelade i sju olika arbetsgrupper har haft en aktiv roll i arbetets utformande och var alla representanter utsedda av kommunens olika förvaltningar samt det regionala partnerskapet (Gotlands kommun, 2008, sid. 28). Det nämns även hur kommunen har bjudit in till samråd och att ett antal studieförbund har anordnat studiecirklar, samt att man har haft vad man kallar "Särskilda möten" (ibid) med gymnasie- och mellanstadieelever. I vilket syfte dessa möten har hållits nämns ej, men det är rimligt att anta att är i ett syfte att erhålla värdefulla åsikter och idéer angående den del av visionsarbetet som berör just denna målgrupp. Allt ovanstående arbete som nämns, bör förtydligas, genomfördes under remissperioden (Gotlands kommun, 2008, sid. 28). Dessa möten och initiativ till trots nämns det inte utförligt hur den enskilde medborgaren har kunnat påverka arbetet, även om det kan antas att syftet med

användandet av dessa olika grupper ligger i att skapa någon form av representation. Kan dessa hundra personer anses utgöra ett representativ urval (kön, ålder, utbildning m.m.) eller är det enbart ett annat sätt att säga att det verkligen är hundra slumpmässigt utvalda (eller frivilligt anmälda) gotländska medborgare?

I Valdemarsviks visionsarbete går det ej att utläsa huruvida kommunen har låtit sina medborgare påverka vilka visioner som förs fram. Man presenterar dock ett antal kortare intervjuer med medborgare, där deras svar beskriver hur de ser på kommunen och vad man önskar skulle kunna förbättras. Det skulle vara en möjlighet att hävda att just detta är en form av deltagande/representation, men det anges inte vidare hur dessa åsikter haft en inverkan på vilket sätt kommunen visualiserar sin framtid (Valdemarsviks kommun).

I Malung-sälens fall framgår det inte att kommunens medborgare haft någon inverkan på vad som uttrycks i visionsarbetet. Det är främst kommunstyrelsen som har varit drivande i arbetet, även om det har funnits en arbetsgrupp innefattandes personer med olika arbetsbefattningar. (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 2) Till trots att det är medborgarna som avgör de förtroendevalda politikerna i kommunfullmäktige, som sedan tillsätter kommunstyrelsen (SKL, 2015b) i syfte att främja medborgarnas vilja är det för långsökt för att kunna anses vara medborgardeltagande. Det är mer rimligt att se till detta som en form av representation där kommunpolitikerna ska spegla medborgarnas viljor.

Ett annat krav på demokrati, som är väldigt övergripande samt vars vikt Fainstein tydligt understryker är medborgerligt deltagande och påverkanskraft i beslutsprocesser (Fainstein, 2010, sid. 175). Att studera citatet nedan från Gotlands kommuns visionsarbete i ljuset av detta, blir det tydligt att just denna aspekt av demokrati kommunen vill värna om:

”Några av de viktigaste hälsofrämjande faktorerna är möjligheter till delaktighet och inflytande, en god utbildning, social och ekonomisk trygghet och en fysisk och social miljö som underlättar ett hälsosamt liv” (Gotlands kommun, 2008, sid. 11)

Med ambition att skapa en kommun med välmående medborgare visar ytterligare på styrkan i citatet ovan; deltagande och inflytande främjar en god folkhälsa. Vikten av demokratiskt deltagande och inflytande visar sig vidare i visionsarbetet. Som en underrubrik till temat ”Bo

och Leva i ett hållbart Gotland” (Gotlands kommun, 2008, sid. 12) finns ett kortare avsnitt som går under benämningen *”Demokrati och inflytande”* (Gotlands kommun, 2008, sid. 16) vilket ytterligare befäster dessa värden position inom de gotländska visionerna. Följande citat går att återge:

”Medborgarna ska känna delaktighet, ha möjlighet att påverka samhällsutvecklingen samt att ta ansvar för denna.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 16)

Det som går att utläsas av detta citat är att den gotländska kommunen vidare vill engagera medborgaren och att denne ska ha möjlighet att påverka den framtid man kommer leva i och att detta ska generera ett ansvarstagande hos individen för den framtida utvecklingen av samhället.

Som tidigare nämnt har Valdemarsvik i sitt visionsarbete genomfört kortare intervjuer med ett mindre antal olika medborgare om vad de tycker om kommunen och vad som på sikt kan förbättras, vilket kan tolkas som att man ändå försöker ta hänsyn till de åsikter som finns inom kommunen. Dock är urvalet för litet för att kunna vara något vägledande för medborgarnas åsikter. Delaktighet anges emellertid som ett centralt ledord hos kommunen, men vidare vad detta innebär eller arbetas kring nämns ej (Valdemarsviks kommun).

Utöver deltagandaspekten i Malung-sälens kommuns visionsarbete går det inte utläsa mycket mer om hur kommunen förhåller sig just till medborgarnas deltagande i demokratin. Dock går det att finna påföljande citat i kommunens vision:

”[...] Vi präglas av öppenhet, delaktighet och alla människors lika värde.”
(Malung-sälens kommun, 2016, sid. 8)

Så avsaknaden av diskursen till trots, verkar det ändå som att kommunen har en ambition att jobba kring medborgerligt deltagande men vidare hur man förhåller sig till detta ej går att finna.

4.2 Rättvisa

Kontentan av det Fainstein uttrycker i avsnittet om rättvisa är att på olika sätt gynna de som tjänar mindre än medianinkomsten, alltså de som kan anses vara ekonomiskt utsatta (Fainstein, 2010, sid. 172).

Det går inte att tydligt utläsa ur Gotlands kommuns visionsarbete huruvida kommunen ämnar gynna ekonomiskt utsatta. Det som går att utläsa handlar dock om att mildra slaget effekterna av ett förlorat arbete, som nedanstående citat delger:

”En politik som gynnar arbetslinjen skapar fler arbetstillfällen och begränsar de negativa effekterna för dem som drabbas av arbetslöshet och är av strategisk betydelse för en livskraftig samhällsmiljö. Ekonomiska resurser har stor betydelse för var man väljer att bo och vilka valmöjligheter man har som individ.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 9)

Den slutledning som går att dras av detta citat i enlighet med Fainsteins teori är att kommunen försöker genom detta minska vad som benämns negativa effekter genererade av arbetslöshet, där en ekonomisk aspekt ofta är en av de mest omtalade. Man kanske inte i stora drag gynnar människor som redan är ekonomiskt utsatta utan snarare de som har en risk att bli det på grund av förlorad inkomstkälla.

Ett inkluderande tänk samt lönsamhet för de som har det sämre ställt i samhället i fråga om bostäder är, som tidigare nämnts, centralt för Fainsteins definition av rättvisa; speciellt i fråga om upprustning och nybyggnation (Fainstein, 2010, sid. 172f).

”Under perioden kommer kommunen troligtvis att behöva både bromsa och satsa en del för att bland annat göra sig av med lokaler och ytor genom försäljning alternativt genom rivningar. Effekterna innebär troligtvis att resultaten under omstruktureringsåren ytterligare försämras på grund av eventuella förluster vid försäljning eller vid rivning, där både bokfört värde och rivningskostnader påverkar resultatet negativt.” (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 6)

Utöver detta pratar kommunen även att genomföra underhåll på bostäder för att således kunna verka för en bättre framtid (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 33). Men återigen, likt vid citatet ovan, nämns det inget om vilka som kommer att drabbas samt och hur dessa om så kommer att kompenseras. Fainstein förespråkar i sitt resonemang kring rättvisa att om man drabbats ska man få ersättning med en minst lika attraktiv plats som man gick miste om (Fainstein, 2010, sid. 172f).

I Valdemarsviks kommuns visionsarbete för saknas det någon debatt kring rättvisa av det slag som studeras i denna uppsats.

4.3 Mångfald

Som redogjorts för i teoriavsnittet tidigare kommer tolkningen av Fainsteins redogörelse för mångfald att till största del beröra mångfaldsimplicering samt arbetet kring olika uttryck av jämställdhet i de termer det tar sig i uttryck av Lindensjö i ”Demokrati och medborgarskap” (SOU 1999:77). Uppdelning av att inledningsvis fokusera på de mer uppenbara uttrycken av mångfald för att senare fortsätta med de mer ”dolda”.

Inledningsvis i klargörandet av sin vision går det att hitta följande citat av Gotlands kommun:

”Målsättningen att Gotland ska vara ett långsiktigt hållbart samhälle ska genomsyra alla mål i Vision Gotland 2025. Det innebär frågor som att jämställdhet, demokrati och miljö alltid ska betonas, liksom en tryggad ekonomisk tillväxt.” (2008, sid. 6)

Att frågor om jämställdhet alltid ska betonas visar på dess politiska vikt samt att det är en aspekt att ta hänsyn till i utformande av en hållbar samhällsutveckling, som kan tänkas gå i linje med vad som uttrycks i ”Demokrati och medborgarskap” angående att alla ska ses som jämlikar (Lindensjö i SOU 1999:77, sid 24). Men något som ytterligare bör problematiseras är att det inte tar sig uttryck vilka frågor om jämställdhet det gäller eller mer konkret hur detta ska betonas i målstyrningen, vilket bidrar till att arbetet kring jämställdhet ter sig vagt.

Även Valdemarsviks kommun skriver ganska vagt kring hur man jobbar med jämställdhet, där det tydligaste citatet från visionsarbetet är följande:

”I Valdemarsviks kommun värnar vi om hälsa och trygghet för kvinnor och män i alla åldrar.” (Valdemarsviks kommun)

Det som är vagt kring detta är hur man vidare tänker arbeta kring detta för att garantera dess verkställande samt om man verkligen enbart kan tala om jämställdhet i termer av kön. Det framkommer dock genomgående hur Valdemarsvik ska vara en plats vänlig för familjen, med många möjligheter för ungas aktiva liv (Valdemarsviks kommun) vilket i sig kan ses som att man främjar även de unga medborgarna och ej diskriminerar någon på grund av ålder. I övrigt ter sig redogörandet för arbetet kring mångfald och dess implementering tunt, bortsett från ett citat som går att finna i slutet av visionsarbetet:

”Frihet, mångfald och delaktighet är centrala ledord hos oss.” (Valdemarsviks kommun)

Som tidigare nämnt i demokratiavsnittet där Valdemarsviks ledord också kom på tal, erhålls en förståelse om att detta är viktigt för kommunen även om det ytterligare ej resoneras kring hur arbetet kring ledordens implementering ska te sig.

I ett avsnitt kallat ”Kompetensförsörjning” (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 18) ur Malung-sälens visionsarbete redogörs för de ökade kraven på kommunen från ett introduktionsperspektiv om rekryteringen av nyanlända ökar (Malung-sälens kommun, 2016, sid. 20). Men vidare förs inget resonemang kring hur arbetet kring introduktionen ska stärkas, förutom att det att: ”Nya former för validering av kompetens och språkutbildning behöver vävas in i en förstärkt introduktion.” (Malung-sälens kommun, 2015, sid. 20). Önskvärt i enlighet med teorin hade det varit att föra ett ännu mer omfattande mångfaldsarbete och kanske belysa detta i fler kontexter än enbart på arbetsmarknaden.

Fainstein delger bland annat vikten av att gränser mellan allmänna ytor suddas ut – de ska vara till för alla (Fainstein, 2010, sid. 174). Detta kan tolkas på olika sätt; bland annat genom att alla ska känna sig välkomna till en plats eller att det finns möjligheter att ta sig till olika ytor. Vidare förklaring av den andra tolkningen är att i ljuset av segregering är man inte begränsad till de allmänna ytor som angränsar till området man bosatt sig i, utan att det finns en rimlig möjlighet att ta sig till andra allmänna ytor, exempelvis via fungerande och utökad

kollektivtrafik. Gotlands kommun har tagit sig an detta och anger som en av sina målbilder att:

”Verka för ett långsiktigt hållbart kommunikationssystem; ekonomiskt, socialt och ekologiskt.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 23)

Att vidare verka för ett hållbart kommunikationssystem som både kan te sig ekonomiskt och socialt hållbart, kan vidare te sig som en vision för att möjliggöra att turister och medborgare oavsett ekonomiska förutsättningar ska kunna ta del av kommunens olika kommunikationsmöjligheter. Ytterligare ett citat som kan tänkas koppla an till Fainsteins krav kan tänkas vara en av de målbilder som presenteras i visionsarbetet:

”Oavsett var man bor på Gotland – på landsbygden, i tätort eller i Visby, vid kusten eller i inlandet – ska det finnas tillgång till affärer, service, kultur och upplevelser inom rimligt avstånd.” (Gotlands kommun, 2008, sid. 12)

Ovanstående är ett bra exempel på hur kommunen vill att dess medborgare, oavsett boendeplats, ska ha tillgång till allt Gotland har att erbjuda. Man suddar gränser mellan olika områden inom kommunen och skapar vidare inkludering.

Avslutningsvis i sitt visionsarbete skriver Valdemarsviks kommun hur man anses vara *”[...] välkomnande och omtänksamma världsmedborgare.”* (Valdemarsviks kommun). Dock ges ingen vidare förklaring på i vilken kontext detta ska sättas; handlar det kanske om turistnäringen eller att man har goda resurser att ta emot människor som exempelvis söker asyl.

5. Slutsats

Sammanfattningsvis går det att konkludera att de flesta av de studerade kommunerna tycks ha visioner för att arbeta kring demokrati, rättvisa och mångfald. Det finns spår av dessa värden i alla de studerade kommunernas visionsarbeten; men återigen är det viktigt att förtydliga i vilken kontext dessa värden tar sig till uttryck. Frekvent förekommande är att kommunerna säger att de arbetar kring mångfald samt främjandet av medborgarnas deltagande men mer sällan hur detta införlivas eller är tänkt att införlivas. Så för att besvara studiens frågeställning

kan man säga att de svenska kommuner vars visionsarbeten utgör urvalet för denna studie förhåller sig vagt till det teoretiska ramverket av vad som utgör skapandet av en rättvis plats. Majoriteten av studerade kommunerna nämner genomgående de begrepp som tas upp i teorin, men nämner sällan hur man förhåller sig till dem utöver att de kanske är ledord eller centrala för kommunens utveckling.

Varför just denna slutsats ter sig kan ha många olika förklaringar och en av dessa kan vara att det handlar om konflikterande intressen. Många av de studerade turist- och besöksnäringkommunerna nämner i visionsarbetena att de har problem med att hålla kvar sin befolkning inom kommunen, speciellt människor mellan 20-30 år. Om detta fortsätter erhåller därav kommunen på sikt, en icke-önskvärd demografisk utveckling då medborgarna som stannar antingen kommer att vara väldigt unga eller i slutet av sin arbetsföra period i livet. Samtidigt som detta sker är man säkerligen även ganska beroende av sin turistnäring och strävan efter att locka fler till att komma och besöka kommunen. Således med ambitionen att vara en attraktiv plats för både medborgare och turister för att försäkra kommunens framtid (ekonomiskt sätt, med intäkterna från befolkningen) kanske det finns en tendens att andra värden hamnar i skymundan samt att den typen av åtgärder är högre prioriterade än att skapa en, i Fainsteins mening, rättvis kommun.

Det är även viktigt att ställa sig kritisk till den egna arbetsprocessen, den valda operationaliseringen samt användningen av det teoretiska ramverket. Även om en problematisering av metoden och materialet gjorts, är det till trots viktigt att med facit i hand att återkoppla till hur processen tedde sig. Som visade sig under arbetets gång var det svårt att direkt applicera Fainsteins teori på kommunernas visionsarbeten utan att tolka den i mer abstrakta termer för att vara tillämplig för visioner snarare än konkreta planer.

Det är även intressant att begrunda hur kommunerna kan tänkas rättfärdiga de värden som de hävdar är centrala för deras utveckling. Gotlands kommun är ett exempel på en kommun som kan tyckas ha tänkt över detta och faktiskt genomfört en rimlig operationalisering av sina visioner (Gotlands kommun, 2008, sid. 7) och bara framtiden kan visa huruvida de utvalda måtten var de rätta.

För fortsatt forskning inom detta ämne hade det varit intressant att öka urvalet och titta på en annan gruppindelning av de svenska kommunerna. En annan idé hade varit att genomföra någon form av jämförande studie, antingen mellan enskilda kommuner eller mellan olika grupper av kommuner, för att se hur visionsarbetena kan skilja sig åt och vad detta i så fall kan grunda sig i.

6. Källförteckning

6.1 Sekundärkällor

Badersten, Björn (2006). Normativ metod: att studera det önskvärda. Lund: Studentlitteratur

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012).

Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 4., [rev.] uppl.

Stockholm: Norstedts juridik

Fainstein, Susan S. (2010). The just city. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press

SOU 1999:77. Demokratiutredningens forskarvolym 2. *Demokrati och medborgarskap*.

Sveriges kommuner och landsting, 2016. *Kommungruppsindelning*. Tillgänglig:

<http://skl.se/tjanster/kommunerlandsting/faktakommunerochlandsting/kommungruppsindelning.2051.html> Hämtad: 2016-05-07

Sveriges kommuner och landsting, 2015a. *Kommuner och landsting*. Tillgänglig:

<http://skl.se/tjanster/kommunerlandsting.431.html> Hämtad: 2016-05-01

Sveriges kommuner och landsting, 2015b. *Så styrs en kommun*. Tillgänglig:

<http://skl.se/demokratiledningstyrning/politiskstyrningfortroendevalda/kommunaltsjalvstyresa-styrskommunenochlandstinget/sastyrskommunen.735.html> Hämtad: 2016-05-11

Syssner, Josefina (2012). Världens bästa plats?: platsmarknadsföring, makt och medborgarskap. Lund: Nordic Academic Press

Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2013). Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod.

1. uppl. Stockholm: Liber

Young, Iris Marion (2000). Inclusion and democracy. Oxford: Oxford University Press

6.1.2 Kommunernas visionsarbeten

Gotlands Kommun, 2008. *Vision Gotland 2025 Regionalt utvecklingsprogram för Gotland - RUP*. Tillgänglig: <http://gotland.se/75704> Hämtad: 2016-05-09

Malung-Sälens Kommun, 2016. *Kommunplan 2025 – strategier för utvecklingen i Malung-Sälens kommun*. Tillgänglig: http://malung-salen.se/download/18.7b944fd01540ef79df83803c/1461141678310/KS_2014_294-Kommunplan+2025+till+KF+2016-04-18.pdf Hämtad: 2016-05-09

Valdemarsviks Kommun. *Vision Valdemarsvik 2025 I balans med naturen*. Tillgänglig: http://www.valdemarsvik.se/Global/Diverse/Valdemarsviksvisionen/valdemarsvik_broschyr_vision_2025.pdf Hämtad: 2016-05-09